

Botulisme veroorzaakt een storm van sterfte

Sporadisch is de ziekte botulisme in het nieuws. Meestal zien alleen grote uitbraken het licht. De dodelijke verlamningsziekte kan in extreme gevallen een hele veestapel neerleggen. Veehouders kunnen zich bijna niet wapenen tegen het risico van de dodelijke toxinen.

TEKST ANNELIES DEBERGH

Slechts af en toe zijn uitbraken van botulisme van een omvang dat ze ook het nieuws halen. Toch is het aantal gevallen van botulisme in Vlaanderen vermoedelijk hoger, zo zegt Koen De Bleecker van Dierengezondheidszorg Vlaanderen (DGZ). 'Het voorbije jaar ligt het aantal meldingen van botulisme op zeven. Het vermoeden is dat de ziekte iets vaker voorkomt dan gedacht. Omwille van de aangifteplicht zijn bedrijven meer geremd om het voorkomen van de ziekte te melden.' De impact van botulisme is lang niet altijd heel groot. 'Meestal betreft het drie of vier runderen. Het

was tien jaar geleden dat we in Vlaanderen een echt zware uitbraak hadden waarbij ongeveer de hele veestapel was betrokken', vertelt De Bleecker.

Botulisme een onderschat probleem

Wim Timmermans, dierenarts in Wuustwezel, was als bedrijfsdierenarts nauw betrokken bij het bedrijf van Rudy Anthonissen, dat recent de gevolgen van botulisme ondervond (zie onderstaand kader). Hij had de ziekte niet eerder in die vorm meegemaakt. 'Botulisme is een probleem dat al lang bestaat. Het is een onderschat probleem, vooral omdat er geen manier is om je tegen deze ziekte te wapenen.' De uitbraak in Wuustwezel was bijna voor de hele veestapel fataal. Timmermans: 'De bedrijfsvoering was vroeger anders. Er stonden veertig koeien in de bindstal en die werden met de hand gevoerd. Met die werkwijze kwam het gif afkomstig van botulisme hooguit bij enkele koeien terecht en bleef de schade beperkt. Het bedrijf kon enkele weken geen melk leveren, maar daar bleef het bij.' Bedrijven tellen nu veestapels van al snel 200 dieren, de voederwinning gebeurt op grotere schaal en ook de manier van voeren is verder geautomatiseerd. 'De ziekte bleef dezelfde, maar door de werkwijze heeft diezelfde hoeveelheid gif in de huidige bedrijfsvoering met gemengd voeren een veel grotere impact.'

Rudy Anthonissen: 'De stal lag bezaaid met dode runderen'

Op vrijdag had hij twee koeien die niet meer rechtop konden komen. Na het weekend waren al honderd kadavers opgehaald. Botulisme veroorzaakte een storm van sterfte in de stallen van melk- en vleesveehouder Rudy Anthonissen uit Wuustwezel. 'Ik had vrij snel de link gelegd met botulisme. Je leest wel

eens over de gevolgen van de ziekte, maar je staat er eigenlijk niet bij stil dat het jouw bedrijf ook kan overkomen.' De bedrijfsdierenarts werd erbij gehaald, maar de onmacht tegen de ziekte bleef. 'Je moet onmiddellijk op zoek naar ander voer, omdat je niet weet wat de oorzaak is van de infectie', zo legt Anthonissen uit. Het bedrijf werd ook geblokkeerd. 'Al vrij snel zagen we de één na de andere koe symptomen van botulisme ontwikkelen.' Autopsie bij een kalf gaf de bevestiging dat het ook echt om deze fatale ziekte ging. 'Ik werd verwittigd voor de gevolgen. Die zijn enorm. Op zaterdag werden al veertig kadavers opgehaald, op maandag een vijftigtal en op dinsdag nog eens zestig. In totaal zijn hier bijna 180 dieren weggehaald.' Bron van de toxinen bleek een grasbaal. 'De gifstoffen zijn teruggevonden in de resten van

grasbalen. Ik voeder elke dag een grasbaal: de ene helft gaat naar de koeien, de andere helft naar het jongvee en vleesvee. Daardoor hadden alle dieren ook toxinen binnengekregen. De gras- en maiskuilen bleken vrij van toxinen.'

Hoewel de impact voor zijn bedrijf enorm is, blijft Rudy Anthonissen er rustig onder. Hij wil met zijn verhaal vooral andere veehouders waarschuwen. 'Niemand kan zich voorstellen wat botulisme teweegbrengt als je dat niet met je eigen ogen ziet. De stal lag bezaaid met dode runderen.' Hij hoopt dat er beweging komt en dat er een regeling wordt getroffen waardoor het risico voor anderen kan worden ingedamd. 'Dat kan door vaccinatie of door een systeem van financiële tegemoetkoming door een verzekering of via het sanitair fonds.'

Wat is botulisme?

Botulisme is een ernstige ziekte die gekenmerkt wordt door een progressieve verlamming. Deze verlamming is het gevolg van toxines, gifstoffen, afkomstig van de bacterie *Clostridium botulinum*.

Er kunnen zeven verschillende subtypes toxine onderscheiden worden, van types A tot en met G. Runderen zijn vooral gevoelig voor toxines van het type B, C en D. Type A, B en E (zelden F) zijn ziekteverwekkers bij de mens. De incubatieperiode of periode van inname tot het optreden van klinische symptomen varieert van enkele uren tot enkele dagen. De klinische symptomen verschillen naargelang de dosis opgenomen toxine.

Botulisme van type B veroorzaakt vooral spijsverteringsstoornissen: diarree, opstopping, oprispingen, overvloedige speekselvloeit. Botulisme van type C of D (meest voorkomend bij herkauwers) heeft een nogal variabel klinisch patroon: symptomen van parese of spierverlamming of plotse dood van enkele dieren tot zelfs van de volledige veestapel.

De besmetting van herkauwers gebeurt meestal via het voer, door de inname van besmette voedingsmiddelen of water. De bron voor type C en D zijn dikwijls kadavers van pluimvee, vogels of kleine knaagdieren die de watervoorraad, een silo, een gras-

land, of strooisel hebben besmet of die in diervoeders werden verwerkt. Toxines van type B kunnen voorkomen in diervoeders die sporen bevatten.

De aanwezigheid van pluimveehouderijen in de nabijheid van runderen en de uitvoer van mest van pluimvee op weiden vormen een niet te verwaarlozen risico voor de verspreiding van botulisme bij runderen.

Er bestaat geen therapeutische behandeling als de ziekteverschijnselen van botulisme zich manifesteren bij een rund. Het is dus absoluut nodig om preventieve maatregelen te nemen, zodat het opduiken van de ziekte wordt voorkomen.

Een gewikkelde grasbaal is de ideale omgeving voor actieve bacteriën die toxinen produceren

Ook Koen De Bleecker wijst op de veranderde bedrijfsvoering met grotere machines en grotere veestapels. 'De risico's op infectie zijn niet veranderd, maar de gevolgen worden wel groter.' Extra risicofactoren zijn bedrijven die zowel melkvee als pluimvee houden of op korte afstand pluimvee in de buurt hebben. 'In zes op de tien gevallen zien we een onmiddellijke relatie met een mestkuikenstal in de buurt', zegt hij.

Maar ook gewikkelde grasbalen blijken soms een bron van infectie te zijn. 'Een gewikkelde grasbaal is zonder zuurstof de ideale omgeving voor de ontwikkeling van actieve bacteriën die toxinen produceren. Hoe hoger het gehalte aan toxinen, des te sneller het voer dodelijke gevolgen heeft. Hoe langer gemengd wordt, hoe meer het gif zich verspreidt en hoe meer koeien worden besmet.'

Geen financieel vangnet bij uitbraak

In geval van een uitbraak bestaat in Vlaanderen geen financieel vangnet, noch van verzekeringsmaatschappijen, noch vanuit het sanitair fonds. Het sanitair fonds staat enkel in voor de melkderving van de melk die niet geleverd kan worden. 'Botulisme is een ziekte waar je als veehouder machteloos tegenover staat', zegt Wim Timmermans. 'Je kunt niet vaccineren, pijnstilling helpt niet, antitoxine komt te laat, eigenlijk bestaat er niets waarmee je je kunt wapenen tegen de ziekte.' Vaccinatie zou een mogelijkheid zijn en is in 2009 naar aanleiding van eerdere botulisme-uitbraak tijdelijk toegelaten geweest. 'Momenteel is er in België en zelfs binnen Europa geen vaccin tegen de ziekte', stelt Koen De Bleecker. 'In dit geval zou vaccinatie niet alle gevallen hebben uitgesloten, maar de gevolgen zouden veeleer beperkt zijn geweest. Het zou helpen, mocht vaccinatie kunnen.'

Dierenarts Wim Timmermans pleit ervoor om na te denken over hoe de risico's beter kunnen worden afgedekt. 'Met de klimaatverandering en steeds meer nadruk op natuurbeheer zou er toch een soort afdekking van het risico op botulisme mogelijk moeten zijn.'